

Metodický a pracovní list k inscenaci Fyzikové (studenti)

Milí pedagogové,

tyto metodické a pracovní listy pro vás Slovácké divadlo vytvořilo ve snaze nabídnout pomocnou ruku při reflexi inscenace s vašimi studenty.

Metodické listy jsou ukázkou toho, jakým způsobem lze se studenty o divadle diskutovat, jak pracovat se zážitkem, který si odnesli, a jak témata v inscenacích obsažená využít ve výuce – například v hodinách českého jazyka, literatury, občanské výchovy, rodinné výchovy, základů společenských věd, hudební výchovy, výtvarné výchovy, atd.

Cílem této nově vznikající lektorské činnosti je podpořit studenty v přemýšlení nejen o konkrétní inscenaci, ale i o divadle jako takovém. Jde také o rozvoj jejich fantazie, komunikace a kreativity a také o podporu divácké gramotnosti. Vyšším cílem je potom vedení studentů k návštěvám divadla a dalších kulturních institucí, které přispívají k jejich všeobecnému přehledu, duševnímu rozvoji a rozvoji sociální inteligence.

Metodické listy obsahují aktivity, které se dají provést před nebo po představení. Aktivity jsou skládány v logické návaznosti a jsou voleny tak, aby se daly realizovat v klasické třídě. Pracovní list je pak určen přímo do rukou studentů.

Pokud byste potřebovali poradit, jak s metodickými a pracovními listy pracovat, neváhejte se obrátit na naši lektorku Terezi Čermákovou na email: cermakova@slovackedivadlo.cz

Tento metodický list je určený k diskuzi a reflexi PO představení. Obsahuje informace o inscenaci a jejích tvůrcích, praktická cvičení pro studenty, ale také tipy k diskuzi. Vzhledem k tématům v inscenaci obsažených – odpovědnost, lidství, humanita, věda, lidská společnost, technologický vývoj vs. duchovní vývoj společnosti, touha po moci, atd. – doporučujeme materiál využít v předmětech, jako jsou **základy společenských věd, etika, literatura.**

Jednotlivé aktivity na sebe navazují, ve výsledku je však na pedagogovi, kterou aktivitu využije a kterou ne.

Časová dotace na vyplnění i diskuzi: 45 minut (vyučovací hodina)

O inscenaci

(zdroj: web Slovákckého divadla)

Ve společnosti, v níž technické možnosti předstihly její morální zralost a duchovní vyspělost, je možná lépe se pod pláštíkem šílenství vymanit z lidské paměti, než svou genialitou přispět k zániku civilizace.

Švýcarská komedie se satirickými rysy a detektivní zápletkou si bravurním způsobem pohrává s fenoménem náhody a paradoxu, který nelze vyloučit při plánovaném dosahování jakéhokoliv cíle lidské činnosti. Pod léčebným dozorem slavné psychiatricky se setkávají tři pacienti: Ernst Heinrich Ernesti, zvaný Einstein, Herbert Georg Beutler, vydávající se za sira Isaaca Newtona a Johann Wilhelm Möbius (Jan Vilém Möbius), který věří, že je pravděpodobně navštěvován biblickým králem Šalamounem. Zdá se, že navzdory policejnímu vyšetřování padla těmto šilencům za oběť už druhá ošetřovatelka. Avšak v kvantové fyzice mění subatomová částice svou identitu náhle radikálním způsobem – a totéž platí pro postavy této komedie. Šílenec či génius, padouch či hrdina, vražda nebo oběť lidstvu – vše se relativizuje.

Hra v režijním nastudování uměleckého šéfa Lukáše Kopeckého nastolí více než půl století od svého vzniku aktuální a nadčasovou otázku: Nakolik je vědec odpovědný za dopad svých vynálezů? Obsah objevů se totiž týká objevitelů, jejich důsledky ale postihují celé lidstvo...

O autorovi

(zdroj: program k inscenaci Fyzikové)

Friedrich Dürrenmatt (*5. 1. 1921, †14. 12. 1990)

Švýcarský dramatik, prozaik, dramaturg, režisér, kreslíř a grafik. Proslavil se zejména tzv. modelovými dramaty, bývá řazen také mezi představitele epického divadla. V 60. letech 20. století byl nejhranějším dramatikem píšícím v německé řeči.

Studoval teologii, filozofii, přírodní vědy a dějiny umění a literatury, ale studia nedokončil. Zabýval se také malířstvím a grafikou. Jeho dílo bylo ovlivněno expresionismem, mezi jeho vzory patřil například Shakespeare, Wedekind či Brecht a četl také pražského spisovatele Franze Kafku. V roce 1947 uvedl v Curychu svou první hru Psáno jest, která vzbudila nadšené kritické ohlasy. Následovalo uvedení několika dalších her, opravdový úspěch však přišel v roce 1956, kdy uvedl v Curychu svou hru Navštěva staré dámy. Ta došla světová jeviště od Paříže po Broadway, dočkala se filmového zpracování v Hollywoodu. Po tomto úspěchu přišlo období vzniku známých her jako např. Frank V. (1959) či Fyzikové (1962). Své hry často přepisoval a věnoval se i adaptacím her jiných autorů. Dráhu dramatika opustil definitivně v 80. letech 20. století po neúspěchu jeho poslední hry Achterloo.

Celoživotně se zabýval také politickou situací včetně dění v tehdejším Československu. Mimo jiné v roce 1977 podpořil Chartu 77.

Tvůrčí tým

PŘEKLAD _____ JIŘÍ STACH

VÝPRAVA _____ VERONIKA WATZKOVÁ

HUDBA _____ MARIO BUZZI

SVĚTELNÝ DESIGN _____ ROMAN JAJČÍK

DRAMATURGIE _____ IVA ŠULAJOVÁ

ASISTENT REŽIE _____ JAKUB HEKL

REŽIE _____ LUKÁŠ KOPECKÝ

Náměty k diskuzi a reflexi, tipy na praktická cvičení + pracovní list (s řešením)

(aktivity doporučujeme dělat současně s vyplňováním pracovního listu)

1 Může se ti hodit:

Friedrich Dürrenmatt (*5. 1. 1921, †14. 12. 1990)

→ zestručněné informace z textu „O autorovi“ viz. výše

- švýcarský dramatik, prozaik, dramaturg, režisér, kreslíř a grafik
- Proslavil se zejména tzv. modelovými dramaty, bývá řazen také mezi představitele epického divadla.
- V 60. letech 20. století byl nejhranějším dramatikem píšícím v německé řeči.
- Jeho dílo bylo ovlivněno expresionismem, mezi jeho vzory patřil například Shakespeare a četl také pražského spisovatele Franze Kafku.
- V roce 1947 uvedl v Curychu svou první hru Psáno jest, která vzbudila nadšené kritické ohlasy.
- Opravdový úspěch přišel v roce 1956, kdy uvedl v Curychu svou hru Návštěva staré dámy. Ta došla světová jeviště od Paříže po Broadway, dočkala se filmového zpracování v Hollywoodu.
- Po tomto úspěchu přišlo období vzniku známých her jako např. Frank V. (1959) či Fyzikové (1962).

- Dráhu dramatika opustil definitivně v 80. letech 20. století.
- Ve svém díle se zabýval zásadními otázkami ohledně lidské společnosti.
- Celoživotně se zabýval také politickou situací včetně tehdejšího Československa. Mimo jiné v roce 1977 podpořil Chartu 77.

2 O čem byla inscenace Fyzikové? Vedle popisu toho, co jsi viděl/a přímo na jevišti, zkus zároveň číst témata schovaná „mezi řádky“.

Témata odpovědnosti, o osudu lidstva, téma humanity a lidství, oběti, paradoxů lidského chování. Radši se vzdám svého úspěchu, než aby na to doplatilo celé lidstvo.

3 Jaký pocit v tobě převládá po zhlédnutí inscenace Fyzikové?

4 Jakou vidíš paralelu se současným světem?

5 Jaké postavy si dokážeš vybavit?

- **Herbert Georg Beutler, vydávající se za sira Isaaca Newtona**
- **Ernst Heinrich Ernesti, zvaný Einstein**
- **Jan Vilém Möbius**
- **Richard Voss (inspektor)**
- **Matylda von Zahndová (psychiatřička)**
- **Marta Bollová (vrchní sestra)**
- **Monika Stettlerová (ošetřovatelka)**
- **Uwe Sievers (ošetřovatel)**
- **Oskar Ros (misionář)**
- **Král Šalamoun**
- **a další**

6 Proč myslíš, že se ve hře objevil král Šalamoun? Slyšel jsi o něm už někdy?

7 Slyšel jsi někdy frázi „šalamounské rozhodnutí“? Víš, v jakých momentech se používá?

- ⇒ Příběh o králi Šalamounovi a dvou matkách, které se přely o dítě.
- ⇒ Šalamounské rozhodnutí = nečekané a moudré rozhodnutí ve zdánlivě neřešitelné situaci

8 O Fyzicích by se dalo mluvit dlouho a obsáhle. Zásadní faktory, se kterými autor ve hře pracuje, jsou:

- a) náhoda – „Čím plánovitěji si lidé počínají, tím účinněji je náhoda zasáhne.“ (F. Dürrenmatt)
- b) paradox – „Svět existuje jen proto, že existuje atomová bomba: ze strachu před ní.“ (F. Dürrenmatt)

⇒ Jaká náhoda a paradox zároveň zasáhly plán tří fyziků v této divadelní hře?

Doktorka Matylida von Zahndová si udělala kopii všech spálených Möbiových rukopisů, snaha fyziků o záchranu lidstva byla tudíž zbytečná.

⇒ Jaké rozhodnutí na naléhání Möbia všichni tři učiní, aby ochránili svět před katastrofou?

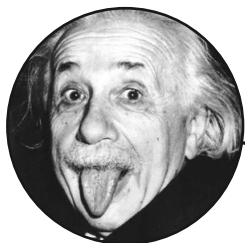
Budou se do smrti vydávat za blázny a zůstanou tak na doživotí v blázinci.

- c) Model – Dürrenmattovy hry se řadí k tzv. **modelovým dramatům**. V takovém dramatu autor dovede zápletku do úplné krajnosti, aby tím upozornil na určitý (většinou nebezpečný) jev ve společnosti.

⇒ I mezi českými autory najdeš zástupce, který pracoval ve svých dílech s myšlenkou, že lidské objevy mohou lidstvo přesáhnout a zničit. Například v díle R.U.R. Víš, kdo to byl?

- ⇒ **Karel Čapek**

9 Divadlo umí otevírat zásadní témata pomocí metafor, podobenství, znaků a symbolů. Divadelní hra *Fyzikové* je v tomto velmi propracovaná. I inspirace hlavních postav známými fyziky má svůj smysl. Zkus spojit jména fyziků s informacemi o jejich životě.

Albert Einstein
(1879–1955)

Isaac Newton
(1643–1727)

August Ferdinand Möbius
(1790–1868)

Anglický fyzik a astronom, objevitel gravitačního zákona.

Autor teorie relativity, držitel Nobelovy ceny za přínos v oblasti kvantové fyziky (1921).

Podle něj Dürrenmatt pojmenoval postavu JANA VILÉMA MÖBIA.

Měl německo-židovský původ, v roce 1933 musel opustit Německo, proto se přestěhoval do USA.

Vytvořil tzv. Möbiovu pásku – paradoxní objekt, který je sice trojrozměrný, má však jen jednu jedinou stranu (rub a líc na sebe navazují, přechází jeden ve druhý).

V zásadním díle celé historie moderní vědy *Matematické základy přírodovědy* formuloval tzv. Newtonovy zákony.

Roku 1939 podepsal spolu s dalšími vědci dopis prezidentu Rooseveltovi s upozorněním na možnosti využití jaderné energie k vojenským účelům v Německu, což přispělo k zahájení amerického programu vývoje atomové bomby, kterého se však on sám nikdy neúčastnil.

10 Divadelní hra *Fyzikové* v sobě nese spousty logických souvislostí. I rekvizity v inscenaci Slováckého divadla mají s dějem logickou souvislost. Například:

a) Toto je Friedrich Dürrenmatt.

V jaké podobě jsi ho mohl zahlédnout během inscenace?

v podobě busty

b) Toto je **theremin** – elektronický hudební nástroj, který v roce 1920 vynalezl ruský fyzik Leon Theremin. Je to první hudební nástroj, na který se hraje, aniž by se ho hráč dotýkal.

Místo kterého klasického hudebního nástroje je v inscenaci *Fyzikové* theremin použit?

místo houslí

11 Může se ti hodit:

Hra má detektivní zápletku a je označena jako **komedie**.

- ☞ **Ve hře se objevovaly postavy, jejichž pojetí bylo komické a do hry tím vnášely nadsázku. Vzpomeň si na některé?**

Rosovi, ošetřovatelé, ošetřovatelé v dámských šatech, policie

Ještě přesnější je však označení **groteska**.

Groteska v klasickém pojetí: žánr, jejímž hlavním prostředkem je humor, parafrázuje svět, který už existuje.

- ☞ **Určitě znáš jednoho jejího světově známého představitele. (nápověda: buřinka, knír, frak a hůlka)**

Charlie Chaplin

Groteska v Dürrenmattově podání: poukazuje na svět možný. „Dürrenmattova groteska je prevencí před vznikem nových společenských onemocnění.“ (M. Hynšt)

Dürrenmatt říkal, že **po určitých historických událostech se k lidstvu nemůže vyjádřit jinak než groteskou.**

- ☞ **Vzpomeň si na nějaké historické i současné události, kdy lidé zapomínali/zapomínají být lidmi?**

- ☞ **holokaust**
- ☞ **1. světová válka**
- ☞ **2. světová válka**
- ☞ **atomové bombardování Hirošimy a Nagasaki**
- ☞ **situace na Ukrajině**
- ☞ **situace v pásmu Gazy**
- ☞ **mnoho dalších (bohužel)**

Na závěr trochu filozofování:

- 12 **Ve hře Fyzikové se hojně objevuje téma odpovědnosti. Co myslíš, mají za vynálezy a jejich užití odpovědnost vědci, nebo politici?**
- 13 **Co pro tebe znamená odpovědnost?** (Ať už v běžném každodenním životě, nebo v obecném měřítku chování celé společnosti.)
- 14 **V současnosti se stále víc pracuje s umělou inteligencí (AI). Jak moc se dá podle tebe AI věřit a jaká opatření by se mohla/měla zavést, aby se nazačala zneužívat?**

- 15 Myslíš, že jsme jako lidstvo duchovně a morálně dospěli do toho, abychom uměli s takovými technickými vymoženostmi bezpečně zacházet?
- 16 Další téma, se kterým autor pracuje je naděje. Dürrenmatt tvrdil, že lidstvo je nezměnitelné. Jak vidíš současnou společnost ty? Dáváš jí naději?

Doporučujeme:

film **Návštěva staré dámy** (1999) ————— modelové drama od F. Dürrenmatta, režie: Zdeněk Zelenka

film **Oppenheimer** (2023) ————— životopisný thriller, vývoj jaderné zbraně, režie: Christopher Nolan

film **#annaismissing** (2023) ————— téma odpovědnosti a následků jednání, režie: Pavel Soukup

kniha **Válka s mloky** (1936) ————— téma obavy z odlidštění společnosti, napsal: Karel Čapek

drama **R.U.R.** (1920) ————— téma obavy o budoucnost lidstva, napsal: Karel Čapek